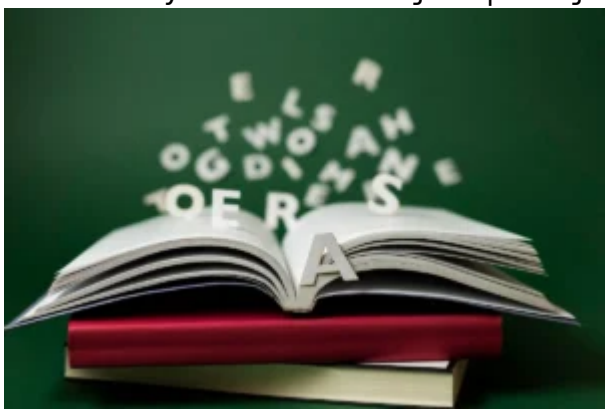
Slovník cudzích slov

Category: Slovník cudzích slov
written by Drahoslav Vajda | 1. júla 2026

V priečinku sú vysvetlené cudzie slová použité v článkoch. Heslá sú radené abecedne.

VŠETKO | # A B C D E F G H I J K L M N O P Q R S T U V W X Y Z

A

---

alegória

-ie ž. /gréc./ 1. obrazné vyjadrenie myšlienky, predstavy; inotaj 2. obrazným dejom spodobnený dej skutočný. Doslovný, prvý význam alegórie nie je podstatný (a nemusí byť ani zmysluplný), ale on skrýva význam druhý, hlbší a skrytý. Pomáha vyjadriť zložité myšlienky prostredníctvom príbehov alebo obrázkov či symbolov

---

aliancia

-ie ž. /franc./ 1. spojenectvo, obyčajne politické; spolok; spojenecká zmluva 2. ekolk.príležitostné, dočasné a voľné združenie rozličných živočíchov, z ktorého majú prospech všetci zúčasnení

---

antipatia

-ie ž. /grec./ psych. odpor, nechuť oproti dakomu, dačomu (opak: sympatia)

B

bigótny

/franc./ trocha pejor. prehnane, fantasticky pobožný; svätuškársky

---

C

---

cyklus

-klu m. /gréc./ 1. ucelený súbor, rad častí tvoriacich vyšší celok, napr. umeleckých diel, spisov, prednášok, spojených rovnakou myšlienkou, témou a pod. 2. pravidelne sa opakujúci súbor postupov, pracovných úkonov určitého procesu 3. výp. tech. Súbor operácií opakovane uskutočňovaných v rovnakom poradí 4. pravidelný kolobeh času 5. ekonom. Obdobie medzi dvoma krízami Príklad: Skupina článkov pod názvom „Vychvátenie Cirkvi“ je cyklus.

D

---

diadochia

všeobecne znamená zastupovanie jedného prvku (veci) nižším prvkom toho istého charakteru (podstaty). V geológii sa týmto pojmom označuje zastupovanie jedného iónu druhým v mriežke minerálu. Pôvod slova „diadochovia” je grécky. Slovo „diadochos” (διαδοχός) sa skladá z predpony „dia-” (διά), čo znamená „cez” alebo „po” a slova „dochos” (δόχος), čo sa prekladá ako „ten, kto prijíma” alebo následník.” V kontexte tohto termínu odkazuje na nasledovníkov niekoho, najčastejšie po smrti alebo po odchode z moci.

---

diadochie

nástupnícke útvary, štáty

---

diadochovia

(jedn. číslo diadoch) boli nástupníci Alexandra Veľkého, ktorí si medzi sebou v rokoch 322-301 pred Kristom počas tzv. vojen diadochov rozdelili Alexandrovu (Grécku, Grécko-Macedónsku) ríšu. Boli to predošlí Alexandrovi spoločníci, dôstojníci či generáli, ktorí po smrti Alexandra dostali na

starosť jednotlivé provincie. Pôvodne mali pôsobiť len ako správcovia území, ktoré mal zdediť Alexandrov syn Alexander IV. Aigos. Ale pretože bol ešte len dieťaťom a spoluvládca Filip III. Arrhidaios nebol dostatočne silnou osobnosťou, aby ríšu udržal pohromade, diadochovia sa zmenili na suverénnych vládcov, ktorí medzi sebou začali bojovať o moc. Tí, ktorí dokázali uhájiť svoje územie, poprípade ho rozšíriť, prijali titul kráľa, založili nástupnícke kráľovstvá a vlastné dynastie.

E

---

exkurz

-u m /lat./ odb. odbočenie od témy; odbočka, odchýlka od hlavnej témy

---

F

---

fenomén

-u m. /gréc./ 1. vynikajúci, neobyčajný úkaz, jav; 2. v idealistickej filozofii subjektívny jav, jestvujúci len vo vedomí neodrážajúci objektívnu skutočnosť; jav vedomia 3. lek. charakteristický jav; zmyslami pozorovateľný príznak choroby 4. bot. Osobnosť vegetácie v extrémnom prostredí -a m. /gréc./ expr. neobyčajný, vynikajúc človek, zjav

---

I

---

ideológia

– ie, ž. /gr./ sústava myšlienok (ideí), predstáv, názorov a pojmov prezentovaná v rôznych oblastiach spoločenského vedomia (v politike, umeniu vede a ďalších); sústava filozofických, politických, náboženských, právnych a pod. názorov, ideí prispôsobených záujmom istých skupín, či strán

---

ideologický boj

– nekompromisné presadzovanie vlastnej ideológie

---

ilustrácia

– ie ž. /lat./ 1. obrázky, kresby doplňujúce, spestrujúce alebo doplňujúce text 2. názorné objasnenie výkladu príkladmi, pokusmi a pod. 3. zhotovovanie obrázkov , kresieb s pod. do textu

---

indokrinácia

-ie ž. /lat./ odb. snaha o prijatie určitej doktríny; tlak vedúci k slepému a odovzdanému prijímaniu názorov, hodnôt a postojov; úsilie, aby boli bez kritického uvažovania prijaté názory, hodnoty, postoje

---

indokrinovať

(dakoho, dačo) /lat./ odb. vnucovať, vnútiť určitú doktrínu, učenie, dogmu

---

M

---

metafora

– y ž. /gréc./ 1. obrazné, prenesené pomenovanie 2. obrazné vyjadrenie, obraznosť, obraz (slovný) zložený nas prenášanie významu, na prirovnávaní rozličných znakov, vlastností, pôvod javov a pod. (napr. veľký nos uhorka) Klasická metafora sa zakladá na zdôrazňovaní vonkajších podobností javov. Metafora ma obraznú (poetickú) a poznávaciu(noetickú) funkciu. Metafora sa používa na to, aby sa oživil prejav a aby sa vyzdvihla niektorá vlastnosť javu, aby vyjadrenie bolo názorné, obrazné. Metafora môže využívať rôzne druhy podobnosti: Podobnosť týkajúca sa tvaru alebo štruktúry – zub píly Podobnosť týkajúca sa rozsahu a množstva – kvapka šťastia Podobnosť týkajúca sa funkcie – hlava rodiny Podobnosť týkajúca sa miesta alebo polohy – čelo auta

---

O

---

obligácia

– záväzok, dlh; štátny dlhopis alebo iný cenný papier s jednoznačne určeným úrokom

obligátny

/lat./ odb. 1. záväzný, povinný 2. obvyklí, pravidelný; zvyčajný

P

---

parabola

–y ž. /gréc./ 1. mat. kužeľosečka 2. širšie, rozvetvené prirovnanie; básnické prirovnanie; podobenstvo

---

profánny

/lat./ kniž. 1. znesvecujúci; hanobný 2. svetský 3. každodenný, všedný, obyčajný

---

profanovať

i profanizovať (dakoho, dačo) /lat./ kniž. zneucťovať, znesväcovať

---

protagonista

-u m. /grec./ 1. kniž nádejný, preferovaný víťaz (v súťaži); vedúca osobnosť; priekopník 2. div. Hrdina hlavnej úlohy (najmä v starogréckych divadelných hrách) Na stránkach spasenie.sk toto slovo používame vo význame: zástanca, hlásateľ, nositeľ, predstaviteľ, presadzovateľ, stúpenec a šíriteľ nejakej myšlienky alebo učenia. Najčastejšie vtedy, keď ide o myšlienky, či učenie, ktoré nie sú všeobecne alebo väčšinovo prijímané – sú akousi „nedobrou novinkou“. V takýchto prípadoch (teda nie vždy) ide o nesúhlas a sarkazmus, čo je zrejmé z kontextu. Povedané stručne: všeobecne toto slovo používame vo význame zástanca, nositeľ, predstaviteľ, stúpenec, hlásateľ, šíriteľ, propagátor. Odpovedajúco tak aj slovo protagonizmus.

---

protagonizmus

-u m. /grec./ preferovanie nádejného víťaza (v súťaži); priekopníctvo

---

R

---

relevácia

– závažnosť, dôležitosť; právoplatnosť termínu

---

relevantný

– dôležitý, závažný, významný, rozhodujúci, podstatný (opak: irelevantný) Z jazykovej poradne: Prídavné meno relevantný má v slovenčine význam „majúci rozhodujúci význam, závažný, významný, dôležitý, rozhodujúci“. Príslovka relevantne má význam „relevantným, rozhodujúcim spôsobom, závažne“. Spojenie relevantne preukázať má význam „preukázať rozhodujúcim (závažným) spôsobom“, teda prostriedkami, aké si zákon alebo iné predpisy vyžadujú. Ak napríklad organizácia nemôže zdokumentovať, že niekto niečo urobil, možno povedať, že to nevie relevantne preukázať. Na stránkach Slovo viery slovo relevantný najčastejšie používame vo význame súvisiaci (opak: nesúvisiaci); relevantné články = súvisiace články. Články, ktoré sú pre príslušnú tému (článok) podstatné, sú pre nás články súvisiace.

---

reminiscencia

-ie ž. /lat./ kniž. spomienka; spomínanie na minulé udalosti, zážitky a uvedomovanie si súvislostí medzi nimi

---

renesancia

-ie ž. /franc./ odb. 1. obnovenie, oživenie, ozdravenie 2. v umení a literatúre snahy o obnovenie antického umenia a myslenia začiatkom novoveku 3. obrodenské obdobie

---

S

---

séria

-ie ž. /lat./ 1. skupina, rad, súbor vecí, jednotiek patriacich dovedna a tvoriacich vyšší celok 2. vopred stanovené, vymedzené množstvo príslušného typu výrobkov; partia geol. oddelenie Príklad: Skupina (súbor) článkov s názvom „Stručná história izraelského národa“ je séria článkov.

---

seriál

-u m. /lat./ 1. rad výtvarných alebo literárnych diel, rozhlasových a televíznych programov spolu súvisiacich 2. film. telev. Rad filmov, ktoré na seba nadväzujú dejom a hlavnou postavou, pričom každý z filmov je samostatný, pretože predstavuje dejovo uzavretý celok

---

spiritualita

-y ž. /lat./ náb. duchovný a náboženský život prežívaný so zvýšenou intenzitou; duchárstvo; viera v duchov, duše mŕtvych a možnosť komunikovať s nimi

---

spiritualizmus

-mu m. /lat/ 1. kniž. sústredenie sa na duchovnú stránku 2. filoz. názor uznávajúci iba duchovnú podstatu sveta a popierajúci reálnosť hmoty

---

synergetika

-u mž /gréc./ 1. vedný odbor zaoberajúci sa komplexným vyšetrovaním správania organizmov alebo ich funkčných podsystémov ako otvoreného systému stále spolupôsobiaceho so svojim okolím 2. fyz. odbor zaoberajúci sa skúmaním kvalitatívnych zmien v systémoch bez ohľadu na to, či ide o živé alebo neživé systémy

---

T

---

tolerancia

–ie ž. /lat./ 1. soc. znášanlivosť (názorová a náboženská) (opak: intolerancia) 2. tech. najvyššia dovolená odchýlka rozmeru; rozdiel medzi dvoma hraničnými rozmermi alebo algebrický rozdiel medzi hornou a dolnou odchýlkou 3. obch. uznávaná odchýlka od zmluvou stanovenej akosti, tvaru, rozmerov tovarov a pod. 4. ekol. Schopnosť organizmu znášať odchýlky (výkyvy) faktorov prostredia od optima

---

Tolerančný patent

je dokument z 13. októbra 1781, ktorým cisár Jozef II. vyhlásil náboženskú slobodu a občiansku rovnoprávnosť pre stúpencov evanjelického augsburského (luteránskeho), reformovaného helvétskeho (kalvínskeho) a pravoslávneho (ortodoxného) vyznania s rímskymi katolíkmi. Dôvodom bola najmä snaha podporiť hospodársky rozvoj krajiny využitím potenciálu aj stúpencov nekatolíckych náboženstiev. Týmto patentom sa prakticky skončila protireformácia v Habsburskej monarchii. Stúpenci týchto vyznaní mohli vlastniť majetok, venovať sa remeslám, stať sa občanmi miest, získať akademické hodnosti a zastávať verejné funkcie. Na chrámy týchto vyznaní sa zo začiatku vzťahovali určité obmedzenia, ako zákaz vchodov z hlavnej ulice alebo námestia, ale tie boli čoskoro zrušené.

---

tolerantnosť

–ti ť. /lat. tolerore = strpieť/ znášanlivosť, tolerancia (opak: intolerantnosť)

---

tolerantný

/lat./ znášanlivý (opak: intolerantný) Termín sa prvý raz objavil v 15. storočí (v dobe náboženských vojen) a chápal sa niekedy pejoratívne (ako synonymum ľahostajnosti k inej náboženskej viere). Minimálne od 18. storočia sa termín tolerancia chápe ako duchovný postoj (individuálny alebo kolektívny), ktorý každému dáva slobodu vyjadrovať názory a postoje, odlišné od názorov druhých. Z mravného hľadiska však pojem tolerancie zostáva dvojznačný, pretože pri tolerancii môže ísť prosto o dôsledok skepticizmu, ktorý pripúšťa, že všetky názory majú rovnakú hodnotu a že neexistuje pravda alebo hodnota, ktorá by stála za to, aby sme ju náruživo obhajovali.

V

vágny

/lat./ kniž. nestály, kolísavý, neurčitý, pochybný, nepresný, nejasný